

TunteVa-menetelmän käyttö dementoituvien vanhusten disorientaation eri vaiheissa

Marketta Jokinen

**TunteVa-menetelmän käyttö dementoituvien
vanhusten disorientaation eri vaiheissa**

Marketta Jokinen

Hyvinvointiosaamisen koulutus- ja tutkimuskeskus

Marketta Jokinen

TunteVa-menetelmän käyttö dementoituvien vanhusten disorientaation eri vaiheissa

ISBN 978-951-784-582-3 (PDF)

ISSN 1795-424X

HAMKin e-julkaisuja 10/2012

© Hämeen ammattikorkeakoulu ja kirjoittajat

JULKAISIJA – PUBLISHER

Hämeen ammattikorkeakoulu

PL 230

13101 HÄMEENLINNA

puh. (03) 6461

julkaisut@hamk.fi

www.hamk.fi/julkaisut

Ulkoasu ja taitto: HAMK Julkaisut

Hämeenlinna, toukokuu 2012

Tiivistelmä

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli saada Hämeenlinnassa sijaitsevan Koivurinteen vanhainkodin hoitajat tietoisiksi TunteVa-menetelmästä, sen hyödyistä ja käyttömahdollisuuksista dementoituvien vanhusten kohtaamisessa. Tutkimuksen tavoitteena oli myös saada tutkittua tietoa yksikön esimiehelle ja perusteluja Hämeenlinnan kaupungin päättäjille TunteVa-hoitajakoulutuksen mahdollisuuksista edesauttaa dementoituvien vanhusten kohtaamista disorientaation eri vaiheissa.

Systemaattisella kirjallisuuskatsauksella saatiin selville, että käsitteitä validaatiomenetelmä, TunteVa-menetelmä ja TunteVa-toimintamalli käytettiin epäjohdonmukaisesti, eikä eri käsitteiden käytöstä löytynyt perusteita. Raportissa on käytetty sitä käsitettä, joka on lähdemateriaalissa. Teoreettisessa viitekehityksessä on käytetty lähdemateriaalina teoksia ja artikkeleita vuosilta 2005 – 2011. Poikkeuksena tästä on lähteenä käytetty myös validaatio -menetelmän kehittäjän, Naomi Feilin teosta vuodelta 1993. Mainittakoon vielä, että lähdemateriaalia on ollut niukasti saatavilla.

Tutkimustehtävänä oli kysymys, miten TunteVa-menetelmän käyttö auttaa hoitajan ja dementoituneen vanhuksen kohtaamista disorientaation eri vaiheissa?

Tutkimuksen toiminnallinen koulutusosio toteutettiin viidellä tapaamisella Koivurinteen vanhainkodissa. Toiminnallisen osuuden toteutuksessa ja kirjallisessa raportissa on käytetty käsitettä toiminnallinen osuus, ettei osallistujille syntyisi ennakkokäsitystä koulutustilaisuudesta. Tarkoituksena oli TunteVa-menetelmän esittely, sen sovellusmahdollisuudet ja TunteVa-hoitajakoulutukseen innostaminen. Koivurinteessä ei ole yhtään TunteVa-hoitajakoulutuksen käynnystä työntekijää.

Tutkimusaineistoa kerättiin kokoontumisiin liittyvien välitehtävien purkukeskustelulla, kahdessa viimeisessä kokoontumisessa kerätyllä palautteella sekä yhteiskeskustelulla.

Toiminnalliseen osuuteen osallistujilla oli kokemusta dementiahoitotyöstä 3,5 vuodesta 25 vuoteen ja työssäoloaika Koivurinteen vanhainkodissa vaihteli 1,5 vuodesta 10 vuoteen. Hoitajat osasivat kuvailla hyvin, miten TunteVa-menetelmä auttaa hoitajan ja dementoituneen vanhuksen kohtaamista disorientaation eri vaiheissa. Yksi hoitaja ilmaisi myös halukkuutensa osallistua jatkossa TunteVa-hoitajakoulutukseen.

Tutkimus vastasi asetettuun tavoitteeseen ja sillä saatiin tutkittua tietoa Koivurinteen vanhainkodin esimiehelle TunteVa-hoitajakoulutuksen mahdollisuuksista edesauttaa dementoituvien vanhusten kohtaamista disorientaation eri vaiheissa. Tutkimustuloksilla voidaan perustella TunteVa-menetelmän käyttömahdollisuuksia myös Hämeenlinnan kaupungin päättäjille. Koivurinteen vanhainkodin hoitajat kuvasivat hyvin TunteVa-menetelmän käyttömahdollisuuksia dementoituvien vanhusten hoitotyössä.

Tutkimuksen tekijä osallistui Tampereen ammattikorkeakoulun ja Tampereen Kaupunkilähetys ry:n yhteistyössä järjestämään TunteVa-kouluttajakoulutukseen 2011 – 2012. Tämä raportti on muokattu em. koulutukseen liittyvän kehittämistehtävän aineistosta.

Avainsanat TunteVa-menetelmä, dementoituneen kohtaaminen, disorientaatio

Sisällys

Tiivistelmä	4
1. Johdanto	6
2. Yleinen suomalainen asiasanasto – YSA	6
3. Validaatiomenetelmä, TunteVa-menetelmä vai TunteVa-toimintamalli	6
4. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus.....	7
4.1 Yliopistokirjastojen yhteistietokanta, Linda	7
4.2 Artikkelitietokanta, Aleksis	8
4.3 Artikkelitietokanta, Arto	9
4.4 Terveystietokanta, Medic	9
4.5 Kansalliskirjaston ylläpitämä julkaisuarkisto, Doria	9
4.6 Valikoituja AMK-kirjastotietokantoja.....	9
4.7 Teoreettiseen viitekehykseen valittujen lähteiden kriteerit	10
5. Teoreettinen viitekehys.....	10
5.1 TunteVa-menetelmä ja vuorovaikutustaidot.....	10
5.2 Disorientaatio	12
5.3 Ryhmädynamiikka	12
6. Tarkoitus, tehtävä ja tavoite	13
7. Toiminnallinen osuus	14
7.1 Koivurinteen vanhainkoti	14
7.2 Neuvottelu toiminnallisesta osuudesta.....	14
7.3 Toiminnallisen osuuden toteutus	15
8. Palautekyselyn tulokset.....	24
9. Yhteenveto teoriasta ja sen soveltamisesta.....	27
10. Pohdinta	28
Lähteet.....	30
LIITE 1. PALAUTELOMAKE.....	32

1. Johdanto

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli saada Hämeenlinnan Koivurinteen vanhainkodin hoitajat tietoiseksi TunteVa-menetelmästä, sen hyödyistä ja käyttömahdollisuuksista dementoituvien vanhusten kohtaamisessa. Tavoitteena oli myös saada tutkittua tietoa yksikön esimiehelle ja perusteluja Hämeenlinnan kaupungin päättäjille TunteVa-hoitajakoulutuksen mahdollisuuksista edesauttaa dementoituvien vanhusten kohtaamista disorientaation eri vaiheissa.

Systemaattisella kirjallisuuskatsauksella saatiin selville, että käsitteitä validaatio, validaatiomenetelmä, TunteVa-menetelmä ja TunteVa-toimintamalli käytettiin epä johdonmukaisesti, eikä eri käsitteiden käytöstä löytynyt perusteita. Raportissa on käytetty eri lähdemateriaaleissa käytettyä käsitettä. Teoreettisessa viitekehityksessä on käytetty lähdemateriaalina teoksia ja artikkeleita vuosilta 2005 – 2011. Poikkeuksena tästä, lähteenä on käytetty myös validaatio -menetelmän kehittäjän, Naomi Feilin teosta vuodelta 1993. Mainittakoon, että lähdemateriaalia on ollut niukasti saatavilla.

Tutkimuksen toiminnallinen osuus toteutettiin Hämeenlinnassa, Koivurinteen vanhainkodissa. Toteutuksessa on tietoisesti käytetty käsitettä toiminnallinen osuus, koska käsite koulutusosio olisi saattanut vaikuttaa TunteVa-menetelmän esittelytilaisuuksiin osallistuneiden ennakkokäsityksiin tapaamisten tarkoituksesta. Toiminnallisen osuuden tarkoituksena oli nimenomaan vuorovaikutuksellinen keskustelu ja yhteinen pohdinta siitä, miten TunteVa-menetelmä voisi auttaa henkilöstöä dementiahoitotyössä.

Toiminnalliseen osuuteen osallistujilla oli kokemusta dementiahoitotyöstä 3,5 vuodesta 25 vuoteen ja työssäoloaika Koivurinteen vanhainkodissa vaihteli 1,5 vuodesta 10 vuoteen. Hoitajat osasivat kuvailla hyvin, miten TunteVa-menetelmä auttaa hoitajan ja dementoituneen vanhuksen kohtaamista disorientaation eri vaiheissa. Yksi hoitaja ilmaisi myös halukkuutensa osallistua TunteVa-hoitajakoulutukseen.

2. Yleinen suomalainen asiasanasto – YSA

Yleinen suomalainen asiasanasto ei antanut hakutuloksia lainkaan sanoille Tuntev* eikä Disorient*. Disorientaatio -käsite yritettiin avata käyttämällä asiasanana tietoisuus -käsitettä ja haussa käytettiin asiasanana tietois*. Käytettäväksi asiasanaksi saatiin Tietoinen läsnäolo, joka ei tuonut osumia tutkittavaan aihealueeseen. Kts kappale 4.

Hakusanalle Validaat* saatiin yksi osuma, jossa käytettävänä asiasanana on validaatiomenetelmä.

3. Validaatiomenetelmä, TunteVa-menetelmä vai TunteVa-toimintamalli

Suomessa validaatiomenetelmä on ollut käytössä noin 15 vuotta. Tampereen kaupunkilähetys ry on toiminut validaatio- ja myöhemmin TunteVa-koulutuksen vastuuorganisaationa. Validaatiota haluttiin kehittää suomalaisen kulttuuri- ja hoitotähtämyksen ja

uusimman tutkimustiedon pohjalta. Kehittämiseen haluttiin lisätä myös yhteisöhoidon näkökulma.

Tampereen kaupunkilähetys ry on vuoden 2006 alusta irtaantunut Validation Training Institutesta (VTI) ja on siitä lähtien kehittynyt yhteistyökumppaneiden kanssa validaatiokoulutusta TunteVa-nimellä (<http://www.sopimusvuori.fi/dementiahoito/validaatio.htm>).

Tampereen kaupunkilähetys ry:n nettisivuilla on luettavissa otsikko Validaatiomenetelmä TunteVa® -toimintamallin ytimenä (<http://www.tampereenkaupunkilahetys.net/?sid=91>). Onko siis validaatiomenetelmä -käsitteenä edelleen käytössä?

TunteVa-toimintamalli muistihäiriöisen ihmisen kohtaamisessa -dvd on Tampereen kaupunkilähetys ry:n tuottama dvd. Sain dvd:n Kaupunkilähetyksestä 22.2.2012. Dvd:n takakannessa on esitelty Tampereen Kaupunkilähetys ry:n TunteVa-kouluttajat Satu Sipola, Liisa Kämäräinen ja Tellervo Sormunen. Dvd:n sisällössä käytetään kuitenkin käsitteitä validaatiomenetelmä, validaatio-opettaja, validaatiotyöntekijä, validaatioteoria, validoiva kohtaaminen jne. Kotelossa ei ole mainittu dvd:n valmistumisvuotta, oletettavasti se on vuodelta 2003. (Sipola, Kämäräinen & Sormunen 2003.) Kysymykseksi nousee, validoidaanko TunteVa-menetelmässä, vuoden 2006 muutoksesta huolimatta?

Systemaattinen kirjallisuuskatsaus toteutettiin käyttämällä, otsikon mukaisesti, TunteVa-menetelmää hakujen avainsanana. Vertailun vuoksi tehtiin myös hakuja käyttäen hakusanana validaatio-käsitteen eri muotoja. Eri käsitteiden käytöstä ei lähdemateriaaleista löytynyt perusteluita.

4. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Tutkimussuunnitelmaa varten tehtiin hakuja Linda, Aleks, Arto, Medic, Doria -tietokannoista sekä valikoidusta AMK-tietokannasta.

Haku rajattiin koskemaan 5 vuotta ja sen alle olevia lähteitä. Haut on tehty 23.11.2011.

4.1 Yliopistokirjastojen yhteistietokanta, Linda

Hakusanalla Tunteva? saatiin yhteensä 32 viitettä. Näistä viitteistä ainoastaan kaksi liittyi tutkittavaan aihealueeseen eli

- Liisa Kämäräinen, 2008, TunteVasta tukea omaishoitajille ja
- Helka Lumijärvi, 2006, Tunteva yksilö yhteisössä: terapeuttisen yhteisöhoito periaatteet ja validaatiomenetelmä Sopimusvuorisäätiön dementiahoitokodeissa.

Hakusanalla Validaatiomenet? saatiin yhteensä 6 viitettä. Näistä viitteistä 5 liittyi tutkittavaan aihealueeseen eli

- edellä mainittu Helka Lumijärvi, 2006, teos

- Helka Lumijärvi, 2002, Validaatioryhmän opaskirja: ohjeita ryhmän aloittamiseen ja ryhmän toimintaan, ryhmäkeskustelun aiheita
- Hillervo Pohjavirran, Satu Sipolan ja Helka Lumijärven teos, 2002, Validaatiotyöntekijäkurssin käyneiden kokemuksia validaatiomenetelmän käytöstä
- vuodelta 1993, V/F: Validaatio: menetelmä muistihäiriöisten vanhusten hoitoon / Naomi Feil; suomentanut Marita Mustonen ja Maija Pajukangas, joka on mainittu viitteissä kaksi kertaa

Hakusanalla Validaatio? saatiin yhteensä 16 viitettä. Viitteissä mainittiin edellä esitetyt

- edellä mainitut Helka Lumijärven vuosien 2002 ja 2006 teokset
- edellä mainittu teos, 2002, Hillervo Pohjavirta, Satu Sipola ja Helka Lumijärvi
- Naomi Feilin edellä mainittu, vuoden 1993 teos, englanninkielisenä versiona vuodelta 2003.

4.2 Artikkelitietokanta, Aleksis

Hakusanalla Disorient? saatiin viitteitä yhteensä kaksi kappaletta

- Ulla Eloniemi-Sulkava, 2001, artikkeli Katsaus validaatiomenetelmään, Dementiauutiset-lehti
- Tanja Äikäs, 1996, artikkeli Validaatio tuo valon dementian pimeyteen Sosiaaliturva-lehti.

Hakusanalla Tietoinen läsnäolo saatiin viitteitä 29 kappaletta, joista yksikään ei liittynyt tutkittavaan aihealueeseen.

Hakusanalla Validaatiomenet? saatiin viitteiksi

- Satu Sipola, 2007, artikkeli Validaatiosta TunteVaksi, Vanhustyö -lehti
- Hillervo Pohjavirta, 2005, artikkeli Kohti arvostavaa vuorovaikutussuhdetta: kokemuksia validaatiomenetelmästä heikkokuntoisten vanhusten hoidossa, Sairaanhoidaja -lehti
- edellä mainittu Ulla Eloniemi-Sulkava, 2001, artikkeli, Dementiauutiset -lehti.

*Hakusanalla Tunteva** saatiin viitteitä yhteensä 138 kappaletta, jotka eivät liittyneet tutkittavaan aihealueeseen.

Hakusanoillatunteva&valid|dement|disorien, tunteva&valid|dement, tunteva&demen, tunteva&demen* ja tunteva&demen** saatiin viitteiksi aina samat kolme teosta

- Hillervo Pohjavirta, 2009, TunteVa ® -koulutus tukee vanhusta arvostavaa hoitoa, sairaanhoidaja -lehti
- edellä esitetty Satu Sipola, 2007, artikkeli, Vanhustyö -lehti
- Riitta Kurkijärvi, 2005, artikkeli Arvokas kohtaaminen auttaa. Validaatiohoito tuo vanhuksen elämään laatua, Aamulehti.

4.3 Artikkelitietokanta, Arto

Hakusanalla validaatiomenet? saatiin viitteeksi

- Leena Sandströmin teos Validaatiomenetelmällä kohdataan muistamaton vanhus tunnetasolla: säilyykö arvokkuus, vaikka muisti pettää?

Hakusanoilla validaatio?, tunteva-menetelmä?, tuntevatoimintamalli? tunteva?and demen?disorient?valid?, tunteva and menet? ei löytynyt ainuttakaan viitettä.

4.4 Terveysalan tietokanta, Medic

*Hakusanalla tunteva** saatiin viitteitä 5 kappaletta, joista yksi liittyi tutkittavaan aihealueeseen

- edellä esitelty Pohjavirta, 2009, artikkeli, Sairaanhoidaja -lehti.

Hakusanalla tunteva and disorient** ei saatu viitteitä.

Hakusanalla tunteva and dement* and vanhus** ei saatu viitteitä.

Hakusanalla tunteva and tietoin* and läsnäol** ei saatu viitteitä.

Hakusanalla validaatiomen and dement* and kohtaamin** ei löytynyt ainuttakaan viitettä.

4.5 Kansalliskirjaston ylläpitämä julkaisuarkisto, Doria

Haun kohteena oli koko Doria -tietokanta.

Hakusanalla disorient? ei saatu yhtään viitettä.

Hakusanalla tietoin?läsnäol? saatiin viitteitä yhteensä 8 kappaletta, joista mikään ei liittynyt tutkittavaan aihealueeseen.

Hakusanalla tuntev?menet? saatiin 107 viitettä, jotka eivät olleet sopivia tutkittavaan aihealueeseen.

Hakusanalla tuntevamenet? viitteitä ei saatu.

4.6 Valikoituja AMK-kirjastotietokantoja

Sanahaulilla tunteva? ja valid? löytyi viitteitä 18 kappaletta, eri teoksia oli kuitenkin vain kolme

- Liisa Kämäräinen, 2009, TunteVa-omaisten opas: miten ymmärtää muistisairasta ihmistä
- edellä esitelty Satu Sipola ym., 2003, Tuntevatoimintamallia esittelevä dvd
- edellä esitelty Helka Lumijärvi, 2006.

Sanahauulla tunteva? ja valid? saatiin 3 viitettä

- kaksi viitettä oli edellä esitettyyn Helka Lumijärvi, 2006
- yksi myös edellä esitettyyn Liisa Kämäräinen, 2009.

Sanahauulla validaatiomenet? saatiin tulokseksi 3 viitettä

- kaksi AMK-opinnäytetyötä
- edellä esitelty Satu Sipola ym. dvd, 2003.

4.7 Teoreettiseen viitekehukseen valittujen lähteiden kriteerit

Teoreettisen viitekehksen lähteiksi on valikoitu, tutkimuksen otsikon mukaisesti, teoksia ja artikkeleita vuosilta 2005–2011. Poikkeuksena lähdeaineistoksi hyväksyttiin Naomi Feilin validaatiomenetelmään liittyvä perusteos vuodelta 1993.

Lähteiksi ei valittu valikoidusta AMK-tietokannasta saatuja opinnäytetöitä, ei päivälehdien artikkeleita, eikä vuonna 1999 ilmestynyttä artikkelia.

5. Teoreettinen viitekehys

Teoreettisessa viitekehyksessä kuvataan, mitä valitussa lähdemateriaalissa on tutkitusta aihealueesta kirjoitettu.

Kappaleessa 3. on esiteltynä Validaatiomenettelmän, TunteVa-menettelmän ja Tuntevatoimintamallin käytön epäjohdonmukaisuus. Käsitteiden kuvauksessa käytetään sitä muotoa, mikä lähdemateriaalissa on esitettyinä.

5.1 TunteVa-menettelmä ja vuorovaikutustaidot

Amerikkalainen Naomi Feil kehitti validaatiomenettelmän vuosina 1963–1980. Validaatiomenettelmän käyttäminen perustuu siihen, että ihmisen tunteet tunnustetaan. Tunnustetaan, että tunteet ovat ihmiselle totta. Menettelmä keskittyy siis ihmisen tarpeista lähtevän tunnetason vuorovaikutuksen kehittämiseen. Menettelmää käyttämällä pystytään huomioimaan empaattisesti muistihäiriöisen, vanhan ihmisen todellisuus. (Feil 1993, 8–14.)

Naomi Feilin mukaan validaatiomenettelmä pohjautuu Erik Eriksonin, Carl Jungin ja Abraham Maslowin teorioihin. Dementian edessä saattavat ratkaisematta jääneet kehitystehtävät, torjutut tunteet ja tyydyttämättömät tarpeet palata tietoisuuteen. Validaation vaikuttavuutta on vaikea mitata, kysehän on inhimillisen toiminnan tulkitsemisesta.

Validaatiolla pyritään luomaan myötäelävä ja arvostava vuorovaikutussuhde. Hoitaja kohtaa dementoituneen tunteet ja tarpeet, kiistelemättä tosiasioista. Validaatiolla autetaan dementoitunutta käsittelemään aikaisempia asioita ja tunnetiloja sekä autetaan dementoitunutta saavuttamaan eheyden tunne. (Pohjavirta 2005, 22, 25.)

Naomi Feilin mukaan dementiassa on neljä eri vaihetta. Hän kehitti kuhunkin vaiheeseen toisistaan poikkeavat vuorovaikutusmenetelmät. Näitä menetelmiä hän nimitti validaatiotekniikoiksi. Hänen mukaansa tekniikat perustuvat uskallukseen ja ymmärtämykseen kohdata dementoituvan ihmisen tunteet sekä niiden aiheuttama käyttäytyminen.

On tärkeää, että dementiaa sairastavien hoitoyksiköissä on avoin ja toimiva vuorovaikutus työntekijöiden kesken. Avoin ja keskustelevala työilmapiiri auttaa dementoituneen kohtaamisessa ja voimaannuttaa työntekijää. Hoitava vuorovaikutus on hoitotyöntekijän yksi keskeisimmistä rooleista. (Lumijärvi 2006, 38–39, 110–111.)

Validaatio on dementoituvan vanhuksen kohtaamisessa käytettävä vuorovaikutustaitojen kokonaisuus. Tämä antaa hoitajalle todellisia keinoja yrittää ymmärtää dementoituvaa henkilöä, jonka viestintä on usein hyvin epäloogista. Menetelmä korostaa dementoituneen tunteiden ja tarpeiden kuulemistä. Tämä vapauttaa voimia arjen elämiseen ja auttaa pysymään tässä hetkessä, sisäiseen maailmaan vetäytyminen sijaan. Validoitavat taidot auttavat työntekijää ymmärtämään dementoitunutta paremmin ja vähentää työntekijän omaa ahdistusta ns. toivottomilta tuntuissa vuorovaikutustilanteissa. Tällöin sekä dementoituneella että hoitajalla on mahdollisuus säilyttää arvokkuutensa.

Amerikkalaisuus herätti epäluuloja Suomeen 1990-luvulla tulleesta validaatio-käsitteestä. Nimen vaikeus ja mitäänosanomattomuus vaikeuttivat sen eteenpäinviemistä. Koulutuksessa olleet työntekijät kokivat kuitenkin onnistumisia, menetelmää käyttäessään. Näin kiinnostus menetelmää kohtaan alkoi lisääntyä.

Paineet suomenkielisen käsitteen käyttöönottoon ja suomen kulttuurin sekä tutkitun tiedon huomioimiseen johtivat siihen, että raha-automaattiyhdistyksen rahoittamassa TunteVa-projektissa kehitettiin menetelmän käyttöä. TunteVa sovittiin otettavaksi tuoloin myös koko toimintamallin nimeksi. (Sipola 2007, 28–29.)

TunteVa-toimintamalli auttaa ymmärtämään dementoituvan ihmisen maailmaa. Malli ohjaa vuorovaikutusta ja auttaa tukemaan muistisairasta ihmistä. Malli korostaa dementoituvan ihmisarvon ja arvokkuuden säilyttämistä, muistin heikkenemisestä huolimatta. Malli ohjaa, miten ihminen tulee kohdatuksi ihmisarvo ja arvokkuus huomioiden.

Dementoituvaa ihmistä haluaa rauhaa ja tasapainoa, jolloin vaietut ja kipeätkin kokemukset vaativat tulla käsitellyksi ennen kuolemaa. Kokemusten käsittely on mahdollista vain arvostavassa ja tunteet vastaanottavassa ilmapiirissä. Dementoituvaa tulee auttaa kokemustensa ilmaisemisessa, tunteita väheksymättä tai mitätöimättä. (Kämäräinen 2008, 2–4.)

TunteVa-toimintamallin perustana on se, että hoitaja kohtaa muistamattoman vanhukseen siinä todellisuudessa, jossa henkilö on. Hoitaja arvostaa, kuuntelee ja myötäilee vanhusta erilaisin tekniikoin. Hoitaja katsoo ja koskettaa arvostavasti. Hoitaja tekee

validoivia kysymyksiä, vahvistaa ja tekee yhteenvetoja muistisairaana ilmaisemista tunteista. (Pohjavirta 2009, 24.)

TunteVa-toimintamallissa on kyse vuorovaikutuksen toimivuudesta. Miten muistisairasta voi ymmärtää, kun muistihäiriöiden lisäksi loogisuus ja ilmaisu ovat muuttuneet? Entä miten ymmärtää tunnekaosta, jossa dementoituvaa henkilöä aika ajoin elää? Entä miten omainen kokee dementoituneen omaisensa koko persoonallisuuden muutoksen? (Kämäräinen 2008, esipuhe.)

Yhteenvetona voidaan todeta, että toista ihmistä arvostavaa kohtaamista voidaan myös opetella. TunteVa-menettelmä on yksi mahdollisuus oppia tätä toista ihmistä arvostavaa kohtaamista. On myös tärkeää tiedostaa, että disorientoituneen vanhuksen käyttäytymiselle on aina olemassa jokin syy, hän pyrkii selvittämään elämänsä keskeneräisiä asioita.

5.2 Disorientaatio

Naomi Feil ei käytä dementia-käsitettä ollenkaan. Hän tarkastelee dementoituvaa henkilöä disorientaation vaiheiden mukaisesti. Ikääntymisen myötä esimerkiksi ajan ja paikan taju hämärtyy tai häviää kokonaan.

Feilin mukaan disorientoituneita vanhuksia ovat ihmiset, joiden käyttäytyminen on joustamatonta ja kaavamaisista tai ne, jotka takertuvat kiinni loppuun kuluneisiin rooleihinsa. Edelleen disorientoituneita ovat ne, joilla on keskeneräisiä tunteita työstettävään tai ne, jotka selviytyäkseen vetäytyvät todellisuudesta menneisyyteen. Edelleen ne, joilla on merkittäviä älyllisen toimintakyvyn vaurioita aivojen rappeutumisen seurauksena. (Feil 1993, 10, 31–32.)

Dementoitumisen kaikissa vaiheissa on tärkeää rakentaa luottamuksellinen suhde sairastuneen kanssa. Tärkeää on myös saada aikaan turvallinen olo. (Lumijärvi 2006, 41.)

Dementiahoitotyössä on tärkeä tietää, että disorientoituneen vanhuksen elämä saattaa olla hyvinkin ahdistavaa. Tällöin kanssaihminen, hoitajan on hyvä tunnistaa ja ymmärtää vanhuksen symbolisen käyttäytymisen merkitys ja osata auttaa häntä ilmaisemaan tunteensa. Näin vanhuksen on mahdollista saavuttaa eheydentila.

5.3 Ryhmädynamiikka

Olipa ryhmän tarkoitus millainen tahansa, edellyttää se jäsenten keskinäinen toiminta erilaisia ratkaisuja, kuten toimintasääntöjen luomista, vallankäyttöä sekä keskinäistä yhteydenpitoa ja hyväksyntää. Ryhmän toiminnassa voidaan tarkastella myös kommunikaatiosuhteita eli sitä, kuka katsoo, kuka elehtii ja kuka puhuu kellekin. Kommunikaatiosuhteista voidaan mainita valtasuhteet, tunnesuhteet ja normisuhteet. (Niemistö 2002.)

Ryhmän kulttuuri tarkoittaa niitä käyttäytymistapoja, arvoja, uskomuksia ja normeja, joita ryhmässä pidetään hyväksyttävänä. Jäsenten väliset suhteet, roolit ja statuserot vaikuttavat myös ryhmän kulttuurin muotoutumiseen. Ryhmien kulttuurien eron voi

havaita esimerkiksi siitä, että joissain ryhmissä toimitaan hyvin virallisesti, toisissa taas lasketaan leikkiä ja vitsaillaan paljonkin. Ryhmän kulttuuri kehittyy ja muuttuu sen mukaan, miten ryhmä kehittyy ja muuttuu.

Ryhmätyöskentelyn alkuvaiheessa ryhmässä määrittyvät säännöt ja normit, joiden mukaisesti jäsenet toimivat ryhmässä. Säännöt ovat käyttäytymisohjeita, esimerkiksi ryhmäläiset ovat voineet sopia, että tapaamisiin tullaan aina ajoissa. Säännöt voidaan joskus kirjoittaa ylös. Normi tarkoittaa käyttäytymiseen liittyvää odotusta siitä, mikä on tarkoituksenmukaista ja sopivaa käytöstä ja niitä harvemmin kirjoitetaan ylös. (http://kielikompassi.jyu.fi/puheviestinta/tietomajakka/maja_viestintaryhmassa_maarittely.shtml.)

Ryhmän syntyminen joukosta ihmisiä tapahtuu vaiheittain. Kukin vaihe heijastuu ryhmän toimintaan. Vaiheet eivät aina ole suoraviivaisesti eteneviä ja saattavat esiintyä päällekkäinkin. Sillä, miten hyvin ihmiset tuntevat toisensa entuudestaan on oleellinen merkitys ryhmäytymisen etenemiselle.

Ryhmäytymisessä voidaan nähdä seuraavanlaisia vaiheita:

Ryhmän muotoutumisen vaihe, jolloin luodaan pelisäännöt ja kukin etsii paikkansa ryhmässä.

Kuohuntavaihe, jolloin vastustetaan ryhmän vetäjää ja annettuja tehtäviä, korostetaan omaa näkökantaa ja ryhmässä vallitsee rakentavan työskentelyn puute.

Pelisääntöjen syntyminen, ryhmäharmonia, jolloin yhteenkuuluvuus kehittyy ja pelisäännöt selkiytyvät sekä sisäisiä ristiriitoja vältetään ja kaunistellaan.

Kypsän toiminnan kausi, jolloin toiminta ryhmässä on joustavaa, työnjako tarkoituksenmukaista ja ryhmällä on kyky ratkaista kriisejä.

Ryhmän hajoaminen, jolloin ryhmän jäsenet tuntevat sekä haikeutta että helpotusta. (Leppilampi & Piekkari 1999.)

Ryhmän jäsenten välinen vuorovaikutus voi myös ajoittain tuntua ryhmän ilmapiirissä. Ryhmän ohjaaja voi myös tuntea olonsa neuvottomaksi jos ryhmä ei työskentelekään halutulla tavalla. Ryhmän jäsenet ovat yhteydessä toisiinsa sekä sanallisesti että sanattomasti. Ryhmän vetäjällä tulee olla herkkyyttä tunnistaa ryhmän eri vaiheet ja kykyä myös vastata ryhmäytymisen etenemisen haasteisiin.

6. Tarkoitus, tehtävä ja tavoite

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia TunteVa-menetelmän käyttömahdollisuuksia dementoituvien vanhusten disorientaation eri vaiheissa. Systemaattisella kirjallisuuskatsauksella etsittiin tieteelliset laatuksiteerit täyttävä lähdeaineisto tutkitavaan aihealueeseen.

Tutkimuksen toiminnallinen osuus toteutettiin Hämeenlinnassa Koivurinteen vanhainkodissa. Toiminnallisessa osuudessa koottiin Koivurinteen vanhainkodin henkilöstön käsityksiä siitä, miten TunteVa-menettelmä auttaa hoitajan ja dementoituneen vanhuksen kohtaamista disorientaation eri vaiheissa.

Tutkimustehtävänä oli:

Miten TunteVa-menettelyn käyttö auttaa hoitajan ja dementoituneen vanhuksen kohtaamista disorientaation eri vaiheissa?

Koivurinteen vanhainkodissa ei ole yhtään TunteVa-hoitajakoulutuksen käynnistä hoitotyöntekijää. Tämän tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli saada hoitajat tietoisiksi TunteVa-menettelmästä, sen hyödyistä ja käyttömahdollisuuksista dementoituvien vanhusten kohtaamisessa.

Tutkimuksen toisena tavoitteena oli saada tutkittua tietoa yksikön esimiehelle ja perusteluja Hämeenlinnan kaupungin päättäjille TunteVa-hoitajakoulutuksen mahdollisuuksista edesauttaa dementoituvien vanhusten kohtaamista disorientaation eri vaiheissa. Tutkimuksesta tehdään artikkeli Hämeenlinnan kaupungille.

7. Toiminnallinen osuus

7.1 Koivurinteen vanhainkoti

Koivurinteen vanhainkodissa on 14 pitkäaikaishoivan asukaspaikkaa, yksi intervallipaikka ja dementiayksikkö, jossa on 7 asukaspaikkaa. Tehostetussa palveluasumisessa on 14 asukaspaikkaa ja 2 intervallipaikkaa. Lisäksi tuetussa palveluasumisessa on 6 asuntoa, joissa on 8 asukasta. Palveluyksikön esimiehenä toimii Arja Lepistö. (http://www.hameenlinna.fi/Ikaihmissen_palvelut/Asuminen/Vanhainkodi/Koivurinne/.)

Koivurinteessä on henkilökuntaa yhteensä 26 ja varahenkilöitä on kolme. Henkilökunnasta sairaanhoitajia on kaksi, osaksi hoitotyötä tekeviä osastoapulaisia myös kaksi ja lähihoitajia 22 henkilöä.

Toiminnalliseen osuuteen osallistuu henkilöstöä kaikilta Koivurinteen osastoilta eli hoivayksiköstä, dementiayksiköstä sekä palveluasumisyksiköstä. (Lepistö 2011a.)

7.2 Neuvottelu toiminnallisesta osuudesta

Olin alkusyksystä 2011 puhelinyhteydessä Koivurinteen palveluyksikön esimieheen Arja Lepistöön. Keskustelimme mahdollisuudesta tämän tutkimuksen toiminnallisen osuuden järjestämisestä työyhteisössä. Keskustelussa ilmeni, ettei Koivurinteen henkilöstöstä kukaan ole käynyt TunteVa-hoitajakoulutusta eikä kukaan ole myöskään dementiahoitotyöhön liittyvää täydennyskoulutusta.

Lähetin Arja Lepistölle neljään tapaamiskertaan tekemäni sisältösuunnitelman ja kävimme sen pohjalta neuvottelun 16.11.2011. Neuvottelussa sovimme, että neljään tilaisuuteen osallistuu 9-10 työntekijää. Palveluyksikön esimies laati työaika-suunnitelmat niin, että ryhmäläisten on mahdollista osallistua jokaiseen tapaamiskertaan. (Lepistö 2011b.)

7.3 Toiminnallisen osuuden toteutus

Toiminnallinen osuus toteutettiin Koivurinteen vanhainkodin ruokasalissa. Salissa ei ole käytettävissä tietokonetta, piirtoheitintä eikä muitakaan apuvälineitä (Lepistö 2011b).

Työntekijöiden saapuessa ensimmäiseen tapaamiseen tervehdin heitä kaikkia kädestä, esittelin itseni ja toivotin tervetulleeksi. Olin koonnut tuolit ympyräksi ja istuuduimme. Tämän jälkeen jokainen kertoi millä osastolla Koivurinteen vanhainkodissa työskenteli. Esittelyn ja keskustelun aikana selvisi, että ryhmäläiset tunsivat toisensa erittäin hyvin.

Kerroin, että olin Koivurinteen vanhainkodilla esittelemässä TunteVa-menetelmää. Kerroin myös, että olin käynyt aikaisemmin Validaatio-työntekijän koulutuksen sekä TunteVa-ohjaajan koulutuksen ja olin nyt TunteVa-kouluttajakoulutuksessa. Osana tätä kouluttajakoulutusta olin käynyt neuvottelun heidän esimiehensä Arja Lepistön kanssa mahdollisuudesta toteuttaa opiskeluun kuuluvan kehittämistehtävän toiminnallisen osuuden Koivurinteen vanhainkodissa. Olimme nyt aloittamassa tähän toiminnalliseen osuuteen liittyviä tapaamisia.

Kerroin myös, että toiminnallisessa osuudessa on yhteensä 4 tapaamiskertaa, joiden sisältöalueet olin esitellyt marraskuussa 2011 Arja Lepistölle. Kerroin myös, että esimies oli nimennyt osallistujat Koivurinteen vanhainkodin eri osastoilta. Esimies oli myös huomionnut työaika-suunnitelmia tehdessään, että ryhmäläisten oli mahdollista osallistua jokaiseen tapaamiseen.

Tähän toiminnallisen osuuden suunnitelmaan tuli muutos, kun neljännelle tapaamiselle ajateltu kokoava TunteVa-toimintamalli muistihäiriöisen ihmisen kohtaamisessa -dvd, ei toiminutkaan. Dvd ei Hämeen ammattikorkeakoulun atk-asiantuntijoiden mukaan sisältänyt mitään. Yksikön esimiehen Arja Lepistön kanssa sovittiin viides tapaaminen, erillinen dvd:n näyttökerta, joka jo tehtyjen työvuorotaulukkojen laatimisen vuoksi siirtyi näytettäväksi 26.3.2012.

7.3.1 Maanantai 23.1.2012

Tapaamisen tavoite:

- Kertoa ymmärrettävästi yleistä TunteVa-menetelmästä ja lisätä tietoisuutta miksi validaatio-käsitteestä on siirrytty TunteVa-menetelmä-käsitteeseen.

Sisältöalueet:

- Validaatiomenetelmän kehittäjä Naomi Feil.
- Menetelmä suomennettu TunteVa-menetelmäksi.
- Dementian eteneminen suomalaisin käsittein.

- Naomi Feil ei käytä termiä dementia lainkaan vaan disorientaatio.
- Mitä validaatio on? Validaation peruslähtökohdat, Validaation tavoitteet.
- Ketä menetelmä auttaa.
- Validaation taustaolettamukset, taustateoriat.
- Disorientoitunut henkilö; DIS- on sanassa kielteinen etuliite.
- Kolme inhimillistä perustarvetta.
- Menettelyn käytön tuloksia.

Toteutus:

- Jaoin kaikille ryhmäläisille opetusmonisteen, johon olin koonnut tapaamisen sisältöalueista pääkohtia, keskustelun pohjaksi.
- Jaoin ensiksi TunteVa-koulutuksen netti-info -lomakkeen ja tämän lomakkeen avulla kerroin TunteVa-toimintamallista ja mahdollisuudesta kolmiportaiseen koulutukseen TunteVa-menettelmästä.
- Seuraavaksi annoin monisteen Realiteettiterapiasta, jonka avulla kerroin TunteVa-menettelyn eroja verrattuna realiteettiterapiaan. Tässä keskustelussa toin esiin myös Hämeen Sanomien yleisöosaston kirjoituksen (19.1.2012), jonka sisältöä käsittelemme realiteettiterapiaan peilaten.

Lindberg ei vakuuttanut

Voit tilaajohtaja Jukka Lindberg, sinua oli kiva katsoa ja kuunnella A-studiossa maanantai-iltana. Olit oikein yövuorossa Keinukammarissa aamukolmeen saakka, etkä nähnyt hoitajan juoksevan kertaakaan. Olisit ollut aamun saakka, silloin olisit nähnyt juoksemista.

Vanhut ihmiset ovat oppineet pitkän ikänsä aikana heräämään samalla aikaisin, koska useimmiten oli karja hoidettavanaan, eikä sen hoidossa pitänyt virkailla.

Jos olisit todella halunnut peirehtyä yövuoroon, olisit men-

nyt rauhoittelemaan muistisaira-aita asukkaita ja kertomaan heille, että yöllä pitää nukkua. Enää heillä ei ole karjaa eikä lapsia, jotka pitäisi lähettää kouluun.

Kun kerrankin pitäisit katso-amaan hoitotyötä ihan vierestä, olisit samaistunut hoitajan osaan, etkä vain seissyt käytävällä. Esiintymisesi ei vakuuttanut minua ja todennäköisesti ei myöskään muita hoitajia, saati omaisia.

Hoitaja
Hämeenlinna

Kuva 1. Yleisöosastokirjoitus Hämeen Sanomissa 19.1.2012

- Jatkoimme keskustelua Maslow tarvehierarkiasta. Jaoin monisteen ja keskustelimme sen pohjalta ihmisen inhimillisistä tarpeista. Seuraavaksi keskustelun pohjana oli Erik Erikson teoria elämänvaiheista.

Loppukeskustelu ja yhteenveto:

- Keskustelimme sisältöalueista ja siitä, oliko mahdollista kokeilla TunteVa-menettelmää hoitotyössä. Keskustelimme myös Koivurinteessä käytössä olevasta

elämänkaarilomakkeesta ja miten sitä voidaan hyödyntää TunteVa-menetelmän näkökulmasta.

Arviointi:

- Ryhmässä oli osallistujia, jotka toivat aktiivisesti yhteiskeskusteluun hoitotyössä kohtaamiaan erilaisia käytännön esimerkkejä. TunteVa-menetelmä tuntui olevan tässä vaiheessa vielä aika vaikeaa ymmärtää, realiteettiterapien käytön mahdollisuudet tuntuivat tutummilta.

Välitehtävä:

- Osallistujia innostettiin havainnoimaan vuorovaikutustaan dementoituneiden kanssa, kuuntelemaan dementoituneen ilmaisemia tunteita sekä tarkastelemaan realiteettiterapian käyttöä.

7.3.2 Maanantai 30.1.2012

Tapaaminen aloitettiin keskustelemalla edellisen kerran sisältöalueista ja tapaamisen välitehtävästä. Joidenkin ryhmäläisten mielestä he kuuntelivat dementoituneen ilmaisemia tunteita, mutta valitsivat toimintamenetelmäkseen usein realiteettiterapia-menetelmän.

Tapaamisen tavoite:

- Tavoitteena oli lisätä osallistujien tietoisuutta dementoituneen henkilön symbolisesta käyttäytymisestä sekä yleismaailmallisista symboleista ja niiden mahdollisesta merkityksestä.
- Tavoitteena oli myös toiminnallisen osuuden videointi. Olin kysynyt jo edellisessä tapaamisessa lupaa videointiin ja kertonut, että videokamera kohdistuu minuun.

Sisältöalueet:

- Symbolinen käyttäytyminen, avain menneisyyteen.

Toteutus:

- Ennen tilaisuuden alkua, olin laittanut valmiiksi pöydälle esineitä. Pöydällä oli esillä
 - Käsin tehty tuohinen tarjoiluastia.
 - Aulanko -juoksu mitali.
 - Lapsen vanhat, kirjailut lapaset.
 - Itse tehty metalliriipus.
 - Muumilaakson kevät -dvd.
 - Ystävyys, Elämä ja ystävät -aforismeja.
 - Muistolausekirja, muistolauseita vuodesta 1959 alkaen.
 - Valokuva: isomummu ja isovaari.
 - Kortti poika ja tyttö vuodelta 1909.
 - Rahakukkaro.

- Virkatut, yli 60-vuotta vanhat, vauvan ensitossut.
- Nukkumatti, Pikkukakkosen hahmo.
- Koriste-esine Orava.
- Koriste-esine Reposaaaren rauniot.
- Vanha kuparinen pieni maljakko.
- Leikkiponi.
- Kalastajalanka ja virkkuukoukku.

Kuva 2. Esineitä symbolien merkityksen tunnistamiseen

- Jokainen osallistuja valitsi pöydällä olevista esineistä sen, joka herätti hänessä erityisiä tunteita. Valinnan jälkeen jokainen kertoi miksi valitsi juuri tietyn esineen. Sen jälkeen kävimme yhteiskeskustelua erilaisista tunteista, tunnelmista, ajatuksista, joita valitut esineet meissä herättivät.
- Tämän jälkeen jaoin opetusmonisteen, johon olin koonnut, keskustelun pohjaksi, tapaamisen sisältöalueista pääkohtia. Keskustelua käytiin myös jaettujen monisteiden, Miksi dementoituneella on paljon symboleja ja Aale Tynnin Kaarisilta runon, pohjalta. Keskustelumme painottui siihen, että symbolinen käyttäytyminen ilmaisee tunnetta.
- Seuraavaksi palasimme vielä edellisessä tapaamisessa keskustelussa olleeseen Erik Eriksonin teoriaan. Keskustelimme elämänvaiheista ja elämäntapatehtävistä, mikä on kunkin elämänvaiheen tavoite ja mihin vaiheessa epäonnistuminen voi johtaa.
- Keskustelimme yleismaailmallisista symboleista ja niiden mahdollisista merkityksistä jakamani monisteen avulla.

Loppukeskustelu ja yhteenveto:

- Symbolinen käyttäytyminen herätti paljon keskustelua ja useat ryhmäläiset toivat keskusteluun asukkaiden symbolista käyttäytymistä, jonka he nyt ymmär-

sivät liittyvän nimenomaan symboliseen käyttäytymiseen. Tilaisuuden alussa kaikkien valitsemat esineet ja niiden herättämät tunteet auttoivat osallistujien mukaan ymmärtämään paremmin käsiteltäviä teemoja.

Arviointi:

- Tapaamisesta jäi tunne, että symbolinen käyttäytyminen oli ymmärrettävä ja selkeä kokonaisuus.
- Tapaamisesta jäi myös tunne, että videointi häiritsi hieman tapaamista. Olin kuitenkin kertonut videoinnista jo edellisessä tapaamisessa ja videointi oli alkanut ennen kuin osallistujat saapuivat ruokasaliin.
- Tapaamisen ajankohtana oli presidentinvaalien ennakoäänestyspäivä Koivurinteen vanhainkodissa. Ruokasaliin tuli ennakoäänestysvirikailijoita juuri ennen ryhmätapaamisen aloittamista. Virikailijoiden keskustelu ja siirtyminen osastolta toiselle häiritsi jonkin verran ryhmän toteutusta. Olin siirtänyt pöytäamme niin, että ruokasalin paljeovi oli suljettuna ryhmän ajaksi.

Välitehtävä:

- Tilaisuuden jälkeen innostin osallistujia havainnoimaan dementoituneiden vanhusien symbolista käyttäytymistä ja pohtimaan symbolisen käyttäytymisen mahdollisia merkityksiä.

7.3.3 Maanantai 13.2.2012

Kokoontuminen aloitettiin keskustelulla edellisen tapaamisen välitehtävästä. Jotkut osallistujista kertoivat, että ymmärsivät nyt paremmin dementoituneen henkilön symbolisen käyttäytymisen merkityksen ja he esittelivät myös havainnoimaansa symbolista käyttäytymistä.

Tapaamisen tavoite:

- Tapaamisella on tarkoitus tunnistaa oma ensisijainen aistinsa sekä lisätä osallistujien tietoisuutta Naomi Feil dementoituneen vanhusien disorientaation eri vaiheista sekä niihin liittyvistä tekniikoista.

Sisältöalueet:

- Ensisijainen aisti.
- Disorientaation 4 eri vaihetta ja niiden erityispiirteitä.
- Validaatiotekniikat ja miten hoitajan tulee kohdata dementoitunut vanhus.
- Tutkimustuloksia yksilö- ja ryhmävalidaatiosta.

Toteutus:

- Jaoin monisteen miellejärjestelmistä ja sen pohjalta kävimme keskustelua aistista, joka oli osallistujille pääasiallinen aisti.
- Miellejärjestelmästä keskustelua perustelin sillä, että myös dementoituvalla on tärkeä aistinsa ja olisi hyvä tietää mikä se kullakin henkilöllä on.
- Tämän jälkeen jaoin opetusmonisteen, johon olin kirjannut tämän tapaamisen pääkohtia, keskustelun pohjaksi.

- Jaoin vielä kokoamani lomakkeen validaatiotekniikoista ja niistä asioita, joita hoitajan tulee huomioida tekniikkaa käyttäessään. Keskustelimme asioista, havainnollistin tekniikoita ja muita huomioitavia asioita.

Loppukeskustelu ja yhteenveto:

- Keskustelussa osallistujat esittivät, että Koivurinteessä on asukkaina jokaisen disorientaation vaiheissa olevia henkilöitä. Esitetyt TunteVa-menetelmän tekniikat tuntuivat osallistujista käyttökelpoisilta, mutta ehkä vielä vaikeilta toteuttaa. Osallistujat halusivat kuitenkin kokeilla tekniikoiden käyttökelpoisuutta kohdatessaan dementoituneita vanhuksia.

Arviointi:

- Uskon, että havainnolliset esitykseni auttoivat osallistujia ymmärtämään mistä symbolisessa käyttäytymisessä on kyse. TunteVa-menetelmä ei ole kuitenkaan ollut heillä käytössä, joten on ehkä vaikea käyttää tekniikoita ja huomioida siihen liittyviä asioita vain tämän tapaamisen perusteella.

Välitehtävä:

- Osallistujia innostettiin kokeilemaan validaatiotekniikoita sekä huomioimaan muut tässä tapaamisessa esille tuodut seikat.

7.3.4 Maanantai 20.2.2012

Tapaaminen aloitettiin yhteiskeskustelulla edellisen kerran välitehtävästä. Osallistujat eivät osanneet kertoa, eivätkä nimetä esimerkkejä, miten olivat tekniikoita käyttäneet.

Tapaamisen tavoite:

- Tapaamisen tarkoituksena on vahvistaa jokaisen osallistujan tietoisuutta omista vahvuusalueistaan, omista taidoistaan ja tuoda niitä koko työyhteisön käyttöön.
- Kokoava loppukeskustelu.

Sisältöalueet:

- Taitotori-taidot käyttöön dementiahoitotyöhön.
- TunteVa-toimintamalli muistihäiriöisen ihmisen kohtaamisessa -dvd. Alkuperäisen suunnitelman mukaan oli tarkoitus näyttää em. dvd, kokoamaan Koivurinteessä toteutetut tapaamiset. Dvd ei kuitenkaan toiminut ja se näytettiin myöhemmin erillisessä, viidennessä, tapaamisessa. (Kts luku 8.3.5.)
- Loppukeskustelu.
- Palautekysely. (Kts liite 1.)

Toteutus:

- Keskustelimme siitä kuinka vaikea on nimetä omia vahvuusalueitaan, niitä alueita joissa on hyvä. Korostin, että esittelemäni TunteVa-menetelmä on vain yksi menetelmä ja meillä jokaisella on paljon erilaisia vahvuuksia, joita voimme käyt-

tää dementiaa sairastavien ja työyhteisöemme voimavarana. Kerroin, että juuri tämä oli Taitotorin ideana.

- Osallistujat jaettiin kahteen ryhmään ja annoin heille keltaisen kartongin ja tus-sit. TunteVa-koulutuksissani on kerrottu, että keltainen väri on dementiaa sairastavan helppo erottaa ja otin siksi värin tässä esiin symbolisesti. Teoreettista vahvistusta en tälle tiedolle löytänyt.
- Pyysin ryhmäläisiä ensin kertomaan toisilleen, mitkä olivat kunkin osallistujan vahvuusalueita. Sen jälkeen ryhmäläiset keskustelivat siitä, miten omia vahvuusalueita voi hyödyntää dementiahoitotyössä ja omassa työyhteisössä. Tämän keskustelun jälkeen heidän tuli kirjata posterille ne vahvuusalueet, joita he katsoivat voivansa käyttää dementiahoitotyössä Koivurinteen vanhainkodissa.

Alla kuvat Taitotorin postereista.

Kuva 3. Ensimmäisen ryhmän posterit

Kuva 4. Toisen ryhmän posterit

Molemmat ryhmät esittelivät Taitotori-posterinsa ja keskustelimme nimettyjen vaihtuvuuden käyttömahdollisuuksia Koivurinteen vanhainkodissa. Tämän jälkeen kehoitin viemään posterit Koivurinteen vanhainkodin osastoille jatkokeskustelua varten.

Tämän jälkeen kerroin vielä yhteenvetona disorientaation erivaiheista ja niissä käytettävistä tekniikoista. Palautelomakkeita jakaessani korostin, ettei tämä ollut koetilaisuus vaan keräsin palautetta opiskeluuni liittyvään kehittämistehtävään. Palautteen kerääminen oli tärkeää myös siksi, että saisin tutkittua tietoa yksikön esimiehelle sekä Hämeenlinnan kaupungin päättäjille TunteVa-hoitajakoulutuksen mahdollisuuksista edesauttaa dementoituvien vanhusten kohtaamista disorientaation eri vaiheissa. Oli tärkeää saada tietoon osallistujien mielipiteet. Palautelomake on liitteenä 1.

Loppukeskustelu ja yhteenveto:

- Ryhmäläiset kertoivat, että olivat ymmärtäneet TunteVa-menetelmän pääpiirteet, mutta sen soveltaminen arjen hoitotyössä ei oikein onnistunut. Ryhmäläiset kuitenkin ymmärsivät nyt paremmin esimerkiksi dementoituneen vanhuksen symbolista käyttäytymistä. Mielestään he ymmärsivät nyt myös selkeämmin realiteettiterapian käytön ja TunteVa-menetelmän käytön mahdollisuudet ja eroavaisuudet.

Arviointi:

- Taitotori-posterin kokoaminen herätti vilkasta keskustelua ja toi esille useita erilaisia toimintatapoja, joita voitaisiin kokeilla Koivurinteen vanhainkodin asukkaiden kanssa. Palautelomakkeen täyttäminen koettiin vaativaksi. Minulle jäi tunne, että tapaamiset Koivurinteen henkilöstön kanssa oli molemmin puolin koettu positiivisiksi ja keskustelua herättäviksi.

7.3.5 Maanantai 26.3.2012

Tapaamisen tavoite:

- Tämän kehittämistehtävän toiminnallisen osuuden yhteenveto TunteVa-toimintamalli muistihäiriöisen ihmisen kohtaamisessa -dvd:n ja yhteiskeskustelun avulla.

Sisältöalueet:

- TunteVa-toimintamalli muistihäiriöisen ihmisen kohtaamisessa -dvd.
- Kirjallinen palaute dvd:n soveltamismahdollisuuksista.
- Keskustelu.

Toteutus:

- Olimme keskustelleet ryhmässä jo aiemmin validaatiotekniikoista, olin jakanut ryhmäläisille myös tekniikoista kootun monisteen. Kävin vielä, muistin virkistämiseksi, läpi tämän monisteen sisällön. Kerroin myös, että dvd on vuodelta 2003 ja siinä käytetään käsitteitä validaatio, validaatio-työntekijä, validaatio-opettaja jne. TunteVa-käsitteen sijaan. Dvd ei siis ole päivitetty vuonna 2006 TunteVa-käsitteen käyttöönoton jälkeen.
- Tämän jälkeen katsoimme TunteVa-toimintamalli muistihäiriöisen ihmisen kohtaamisessa -dvd:n. Dvd:n katselu tapahtui Koivurinteen vanhainkodin ruokasalissa, jonne vanhainkodin osastolta oli tuotu laitteet dvd:n katsomista varten.
- Palautteen kerääminen siitä, miten ryhmäläisten mielestä TunteVa-toimintamallia voi hyödyntää dementiaa sairastavien hoitotyössä. Kysymys on palautelomakkeessa (liite 1.) kysymyksenä nro 6. Palaute jäi, aiemman suunnitelman mukaisesti saamatta 20.2.2012, koska dvd ei toiminut.

Loppukeskustelu ja yhteenveto:

- Palautteen keräämisen jälkeen keskustelimme vielä dvd:n sisällöstä. Dvd:llä esitetyt ja arjen hoitotyössä käytetyt tekniikat olivat osallistujien mielestä ajatuk-

sia herättäviä ja erittäin käyttökelpoisia. Dvd lisäsi myös ymmärrystä siitä, mitä TunteVa-menettelmän käyttö arjen työssä oikein tarkoittaa. Osallistujat pitivät kuitenkin vielä aika vaikeana soveltaa TunteVa-menettelmää arjen hoitotyöhön. Keskustelussa totesimme, että dementoituva vanhus tulee kohdata arvostavasti ja häntä kunnioittavasti. TunteVa -menettelmän tarkoitus on erityisesti auttaa työntekijää tässä vanhusta arvostavassa vuorovaikutuksessa ja samalla auttaa disorientoitunutta vanhusta ilmaisemaan tunteitansa ja elämänsä keskeneräisiä asioita.

7.3.6 Yhteenveto

Koivurinteen vanhainkodin ryhmä oli yhteistyöhaluinen ja yhteistyökykyinen. Ryhmä oli keskustelevalta ja sen jäsenet toivat yhteiskeskusteluun hyviä käytännön esimerkkejä.

Tutkimuksen toiminnallinen osuus toteutui asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Saadun palautteen perusteella voidaan myös todeta, että TunteVa-menettelmän esittelytilaisuuksissa päästiin näihin asetettuihin tavoitteisiin. Esittelytilaisuuksissa hoitajat saatiin tietoisiksi TunteVa-menettelmästä, sen hyödyistä ja käyttömahdollisuuksista dementoituvien vanhusten kohtaamisessa. Lisäksi toiminnallisessa osuudessa saatiin koottua tutkittua tietoa yksikön esimiehelle ja perusteluja Hämeenlinnan kaupungin päättäjäille TunteVa-hoitajakoulutuksen mahdollisuuksista edesauttaa dementoituvien vanhusten kohtaamista disorientaation eri vaiheissa.

8. Palautekyselyn tulokset

Ammattinimikkeesi:

Tutkimuksen toiminnallisen osuuden viimeiseen tapaamiseen osallistui 7 lähihoitajaa ja yksi sairaanhoitaja.

Kuinka vanha olet:

Osallistujien iät olivat 22-vuotiaasta 58-vuotiaaseen.

Kuinka monta kuukautta tai vuotta olet toiminut yhteensä dementiahoitotyössä?

Osallistujien kokemus dementiahoitotyöstä vaihtelee 3,5 vuodesta 25 vuoteen.

Montako kuukautta tai vuotta olet ollut hoitotyössä Koivurinteen vanhainkodissa?

Osallistujien työssäoloaika Koivurinteen vanhainkodissa vaihtelee 1,5 vuodesta 10 vuoteen.

Olet osallistunut TunteVa-menettelmän esittelytilaisuuksiin. Miten mielestäsi TunteVa-menettelmä auttaa hoitajan ja dementoituneen vanhuksen kohtaamista disorientaation eri vaiheissa?

Malorientaatiovaiheessa:

Kysyä asukkaalta tuntuuko siltä, jos kyselee esim. onko äiti täällä.

Ymmärtää paremmin dementoitunutta, tunteiden kuuntelua.

Ymmärtää paremmin vanhuksen mielentilaa.

Ymmärtää, että malorientaatiovaiheessa oleva henkilö ei tahallaan ole ”hankala”.

Ihminen ei halua myöntää olevansa muistisairas.

Kuuntelu ja asioihin oikein suhtautuminen, on esimerkiksi hyvä tietää asukkaan taustaa ja historiaa, että voi ”vetää oikeista naruista”.

Ajan tajun hämärtyvän vaiheessa:

Jaksaa kuunnella ja odottaa mitä asiaa on, rauhallisuus.

Ymmärtää paremmin dementoitunutta.

Todellisuuteen palauttaminen.

Rauhallisuus.

Mennä mukaan asukkaan juttuihin ”hyvän maun rajoissa”, asukas tuntisi tulevansa hyväksytyksi ja kuulluksi.

Esimerkiksi ilmoitustaululle laitetaan päivämäärä, voidaan sanoa asukkaalle mitä aikaa eletään.

Toistuvien liikkeiden vaiheessa:

Voi peesata asukkaan toistuvia liikkeitä.

Miettii symboleja, mitä liikehdintä mahdollisesti tarkoittaa.

Miittää mitä liikkeet symboloi.

Voi ”matkia” liikkeitä esimerkiksi keinumista.

Pitää peesata ja matkia liikkeitä.

Tuntee henkilön taustaa ja osaa siten tulkita hänen käytöstään ja löytää siten tulkinnan esimerkiksi keinumiselle.

Mitä hän haluaa sillä toiminnalla ilmentää.

Peesataan esimerkiksi jos suuttuu niin suuttuu myös itse leikisti.

Hoitaja menee vanhuksen viereen ja matkii samaa liikettä.

”Sikiövaiheessa”:

Kosketus ja turvallisuuden tunne.

Kosketus, eleet, katsekontakti.

Kosketus, turvallisuus.

Koskettamalla asukasta.

Kosketus tärkeää tällaiselle henkilölle.

Kosketus tärkeää, äänen paino.

Lempeä kosketus hoitotilanteissa, ei hosuta, olla ”kovakouraisia”

Hiusten kampaus, posken silytys.

Jutellaan asukkaalle rauhallisella äänellä hoitotilanteessa.

Miten voit mielestäsi hyödyntää TunteVa-toimintamalli muistihäiriöisen ihmisen kohtaamisessa -dvd:n sisältöä dementiahoitotyössä?

Kuuntelemalla, keskustelemalla, eläytymällä dementoituneen vanhuksen puhumiseen.

Hoitajana istua vanhuksen viereen ja aidosti olla kiinnostunut, mitä dementoitunut vanhus haluaa kertoa elämästään.

Se, mitä vanhus kokee, tuntee on aitoa (hoitaja ei saa väheksyä vanhuksen kertomista, pyyntöjä).

Kuuntelee ja myötäilee tunnetilaa.

Tunnetko niin -kysymyksellä.

Ahdistus lieventyy vanhuksella.

Vaikeita ja hankalia asioita voi kohdata TunteVa-menetelmällä paremmin.

Kuuntelemalla vanhuksen tunteita ei ”torjua” heti, vaan kysellä lisää.

Muistella tunteita, eläytyä siihen.

Katsekontakti, läheisyys ovat tärkeitä sekä koskettaminen, osaa käyttää niitä.

Vanhuksen ymmärtäminen.

Elää tässä ja nyt hetkessä, hyväksyä se vanhus ja sen tunteet ja ymmärrys.

Tunteita on kuunneltava, ei reallistaa liikaa kuulemaansa.

Pitää tukea ja rohkaista huolia, ei kinata vastaan.

Jos vanhus kokee jonkun asian olevan pielessä, kyselemällä monipuolisesti sivuuttaa ja etsii sitä oikeaa syytä huoleensa.

”Lukea rivienvälistä”, esimerkiksi jos vanhus kokee, että kaikki on varastettu, se voi olla tunne vain, että on menettänyt elämässään / elämästään jotain.

Muistaa tunteiden kuuntelu, symboliikka, esimerkiksi tavaroiden varastaminen voi ilmaista tunnetta, että on viety kaikki ym.

Olla aidosti läsnä, rauhallisuus.

Kuunnella dementoitunutta.

Ei korjata puhetta.

Eläytyä vanhuksen tunteeseen, kun puhe epäselvää.

Muu vuorovaikutus korostuu, kun puhe häviää.

Osa käyttää kosketusta ja läsnäoloa. Tukea vanhusta.

Hyväksyä, että nyt ei ole kyse omista tunteista, vaan asukkaan tunteista.

Kuuntelemalla ja eläytymällä vanhuksen tunteisiin.

Ottamalla katsekontaktin.

Kuuntelemalla ja uskaltamalla menemään tunnetasolla vanhuksen tasolle.

Rauhallinen, kiireetön olemus hoitotyössä.

Kosketukset, katsekontakti, halaukset.

Millaisiin TunteVa-menetelmän esittelytilaisuuksissa käsiteltyihin asioihin haluaisit saada lisää tietoa osallistumalla TunteVa-työntekijäkoulutukseen?

Kaikkiin edellä mainitsemiini asioihin.

Mitä muuta haluat sanoa?

Moro, kiitos ja hyvää kevättä.

Kiitos ja hyvää kevättä!

Kiitos koulutuksesta.

Kiitos :)

9. Yhteenveto teoriasta ja sen soveltamisesta

Koivurinteen vanhainkodissa toteutetun toiminnallisen osuuden tausta-ajatteluna oli edellä esitetty teoreettinen viitekehys. Validaatiomenetelmän kehittäjän Naomi Feilin mukaan menetelmä pohjautuu Erik Eriksonin, Carl Jungin ja Abraham Maslowin teorioihin. Näitä teorioita käsiteltiin ja niistä keskusteltiin toiminnallisen osuuden tapaa-

miskerroilla. Tapaamisissa korostettiin dementian etenemisen vaikutuksia yksilöön. Yksilön ratkaisematta jääneet kehitystehtävät, torjutut tunteet ja tyydyttämättömät tarpeet, saattavat palata tietoisuuteen. Tämän vuoksi tapaamisissa korostettiin dementoituvan ihmisen maailman ymmärtämistä, arvostavan vuorovaikutuksen merkitystä sekä dementoituvan henkilön ihmisarvon ja arvokkuuden säilyttämistä.

Toiminnallisen osuuden tapaamisissa keskeistä oli myös vahvistaa osallistujia siitä, että TunteVa-toimintamallin perustana on, että hoitaja kohtaa muistamattoman vanhuksen siinä todellisuudessa, jossa vanhus on. Hoitajan tulee ymmärtää ja osata käyttää erilaisia toimintamallin tekniikoita. Näin hän arvostaa, kuuntelee ja myötäilee vanhusta. Hoitajalla tulee olla myös ymmärrys dementoituneen vanhuksen symbolisesta käyttäytymisestä ja siitä, ettei häntä tule palauttaa realiteetteihin.

Naomi Feilin mukaan disorientoituneet vanhukset ovat joustamattomia ja kaavamaisia ja he takertuvat kiinni rooleihinsa. Disorientoituneita ovat myös he, joilla on kesken-eräisiä tunteita työstettävänä. Lisäksi disorientoituneita ovat muun muassa he, jotka selviytyäkseen vetäytyvät todellisuudesta menneisyyteen. Hoitajan tulee näin ymmärtää disorientaation eri vaiheet sekä se, että muutos vaiheesta toiseen tapahtuu joskus aivan pienen ajankin kuluessa. Tämä oli yksi keskeinen keskusteluaihe toiminnallisessa osuudessa.

Toiminnallisessa osuudessa keskusteltiin Koivurinteen vanhainkodissa käytössä olevasta elämänkaarilomakkeesta. Keskustelussa oli esimerkiksi se, että keneltä lomakkeeseen koottavat tiedot kerätään, kuinka usein tätä asiakirjaa täydennetään ja tarkistetaan. Keskusteluissa vahvistettiin myös hoitajien käsitystä käytössä olevan omahoitaja-järjestelmän myönteisistä vaikutuksista vuorovaikutukseen dementoituvan vanhuksen kanssa.

Toiminnallisen osuuden osallistujina olivat aina samat hoitajat. Tämä oli tietoisesti valittu ratkaisu ja auttoi ryhmädynamiikan vahvistamisessa. Ryhmän kommunikaatio-suhteet olivat hyvät ja tasavertaiset. Ryhmänjäsenet kunnioittivat toistensa mielipiteitä ja arvostivat heidän hoitotyön osaamistaan. Ryhmädynamiikan vahvistamiseen tähtäsi myös toiminnallisessa osuudessa jaettu materiaali sekä taitotori-posterit, joiden pohjalta kehoitettiin käymään keskustelua omassa työyksikössä.

Tämä TunteVa-kouluttajakoulutukseen tekemäni tutkimus palautti hyvin mieleeni Validaatio-työntekijäkoulutuksessa ja TunteVa-ohjaajakoulutuksessa käsitellyt teoreettiset ja toiminnalliset osuudet. Hämeen ammattikorkeakoulun hoitotyön koulutusohjelmassa on otettu käyttöön syksyllä 2011 uusi opetussuunnitelma, tuolloin opintonsa aloittaneille sairaanhoitaja- ja terveydenhoitajaopiskelijoille. Tähän opetussuunnitelmaan on pakollisiin opintoihin laadittu Ikääntyneiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen-opintojakso. Olen ollut suunnittelemassa tätä opintojaksoa ja TunteVa-menetelmä on yhtenä keskeisenä sisältöalueena. Opintojakson toteutus on, em. opiskelijoilla, kolmantena opiskeluvuotena (vuosina 2013–2014), joten sen sisältöä ei ole vielä tarkemmin kuvattu opetussuunnitelmaan.

10. Pohdinta

TunteVa-kouluttajakoulutukseen liittyvässä tutkimuksellisessa kehittämistehtävässä on vastattu tutkimustehtävänä olleeseen kysymykseen Miten TunteVa-menetelmän käyttö auttaa hoitajan ja dementoituneen vanhuksen kohtaamista disorientaation eri vaiheissa?

Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia TunteVa-menetelmän käyttöä dementoituvien vanhusten disorientaation eri vaiheissa. Koivurinteen vanhainkodin henkilökunnalta kerätyn palautteen perusteella voidaan todeta, että TunteVa-menetelmää voidaan, toiminnalliseen osuuteen osallistujien mukaan, hyödyntää hoitotyössä dementoituneen vanhuksen disorientaation eri vaiheissa.

Tutkimukseen liittyneellä systemaattisella kirjallisuuskatsauksella etsittiin tieteelliset laatuksiteerit täyttävä lähdeaineisto tutkittavaan aihealueeseen. Kirjallisuuskatsaus tehtiin otsikon mukaisesti käyttämällä käsitteenä TunteVa-menetelmää. Hakujen perusteella voidaan kuitenkin todeta, että käsitteet validaatio ja TunteVa löytyvät aineistoista synonyymeina eikä vuonna 2006 validaatiomenetelmän muutos TunteVa-menetelmäk-

si ole johdonmukaisesti käytössä. Ihmetystä aiheuttaa myös se että, lähdeaineistoa on saatavilla vain vähän niin TunteVa-menetelmää kuin disorientaatiotakin koskien.

Koivurinteän vanhainkodin ruokasalissa toteutettu toiminnallinen osuus onnistui hyvin. Kerroin toiminnallisen osuuden aluksi olevani opiskelijana Koivurinteessä. Uskon, että tämä auttoi ryhmäläisiä vapautumaan ”koulutuspaineista”. Ryhmässä oli asiallinen ja välitön tunnelma, aika ajoin jopa humoristinen.

Jälkeenpäin ajateltuna oli hyvä, ettei dvd toiminut neljännellä tapaamiskerralla. Taittori ja siihen liittyvä keskustelu veivät enemmän aikaa kuin olin suunnitellut, jolloin dvd:n katsomiseen ja siihen liittyvään keskusteluun olisi jäänyt aivan liian vähän aikaa. Jälkeenpäin ajateltuna oli myös hyvä, että viimeisen ryhmätapaamisen ja dvd:n katsomisen välillä oli noin kuukausi aikaa. Ennen dvd:n katsomista käyty keskustelu validaatiotekniikoista ja miten ryhmäläiset olivat soveltaneet niitä arjen hoitotyöhön, oli erittäin mielenkiintoinen.

Videointi häiritsi ryhmätapaamista hieman, vaikka kerroin videokameran kohdistuvan vain minuun. Vahvistin tätäkin osuutta niin, että minun toiminnastani TunteVa-kouluttajaopiskelijana oltiin erityisesti kiinnostuneita.

Jaoin jokaisessa ryhmätapaamisessa erivärisiä kopioita käsiteltävään aihealueeseen liittyen. Osa ryhmäläisistä toi jokaiseen tapaamiseen kaikki edellisillä tapaamisilla jaetut materiaalit ja palautti vielä niiden kautta mieleensä, mitä edellisillä kerroilla oli asioista keskusteltu. Jäin pohtimaan, tulikohan materiaalia jaettua liikaa.

Koivurinteän ruokasalissa ei ollut käytössä mitään teknisiä apuvälineitä, jonka oli mielestäni erittäin hyvä asia. Ryhmäläiset toivat yhteiskeskusteluun todellisia dementoituneiden asukkaiden kanssa tapahtuneita arjen vuorovaikutustilanteita. Keskustelut näiden todellisten arjen esimerkkien kautta valottivat hyvin TunteVa-menetelmän käyttömahdollisuuksia em. arjen hoitotilanteissa.

Toiminnallisen osuuden ryhmässä vallitsi keskinäinen kunnioitus ja hyvä ryhmähenki. Henkilöstöryhmä oli keskusteleva ja toistensa mielipiteitä arvostava, jokaisessa tapaamisessa tunnelma oli avoin ja leppoisa. En tietoisesti toiminut ”kouluttajana” ja onnistuin tässä mielestäni hyvin. Uskon, että tämä valintani auttoi myös ryhmäläisiä paremmin tunnistamaan TunteVa-menetelmän käyttömahdollisuuksia. Kuten edellä totesin, kerroin lisäksi ensimmäisessä tapaamisessa, että ryhmä on koottu minun pyynnöstäni ja toiminnallinen osuus liittyy TunteVa-kouluttajakoulutukseeni. Uskon, että myös tämä vapautti osallistujat koulutukseen osallistumisen paineesta, koska minä olin opiskelijan roolissa, enkä korostanut missään vaiheessa heidän opiskelijana oloaan.

Tämä tutkimus jätti minut kuitenkin epä tietoiseksi, validoidaanko TunteVa-menetelmässä, vuoden 2006 muutoksesta huolimatta? Ja millaisin käsittein tulevana TunteVa-kouluttajana menetelmää koulutetaan ja millaisin käsittein menetelmää tulee markkinoida?

Lähteet

- Eloniemi-Sulkava, U. 2001. Katsaus validaatiomenetelmään. Artikkel. *Dementiautiset* 2001: 1, 14–16.
- Feil, N. 1993. Validaatio: menetelmä muistihäiriöisten vanhusten hoitoon. Suomentanut Marita Mustonen ja Maija Pajukangas. Vanhustyön keskusliitto.
- http://kielikompassi.jyu.fi/puheviestinta/tietomajakka/maja_viestintaryhmassa_maarittely.shtml. Viitattu 23.2.2012.
- http://www.hameenlinna.fi/Ikaihmisten_palvelut/Asuminen/Vanhainkodit/Koivurinne/ Viitattu 14.2.2012.
- <http://www.sopimusvuori.fi/dementiahoito/validaatio.htm>. Viitattu 26.8.2011.
- <http://www.tampereenkaupunkilahetys.net/?sid=91>. Viitattu 30.11.2011.
- Kurkijärvi, R. 2005. Arvokas kohtaaminen auttaa. Validaatiohoito tuo vanhuksen elämään laatua. Artikkel. *aamulehti*. 3.9.2005.
- Kämäräinen, L. 2008. TunteVasta tukea omaishoitajille. TunteVa-projektin toimintaraportti 2005–2007. Tampere: Tampereen kaupunkilahetys.
- Kämäräinen, L. 2009. TunteVa-omaisten opas: miten ymmärtää muistisairasta ihmistä? Tampere: Tampereen kaupunkilahetys.
- Lepistö, A. 2011a. Koivurinteen vanhainkodin palveluyksikön esimies. Sähköpostiviesti 18.11.2011.
- Lepistö, A. 2011b. Koivurinteen vanhainkodin palveluyksikön esimies. Neuvottelu 16.11.2011.
- Leppilampi, A. & Piekkari, U. 1999. Opitaan yhdessä: aikuiskoulutusta yhteistoiminnallisesti. Lahti: Asko Leppilampi Oy.
- Lumijärvi, H. 2002. Validaatioryhmän opaskirja: ohjeita ryhmän aloittamiseen ja ryhmän toimintaan, ryhmäkeskustelun aiheita. Tampere: Sopimusvuorisäätiö.
- Lumijärvi, H. (toim.) 2006. Tunteva yksilö yhteisössä. Terapeuttisen yhteisöhoiton periaatteet ja validaatiomenetelmä Sopimusvuorisäätiön dementiahoitokodeissa. Tampere Sopimusvuorisäätiö.

- Niemistö, R. 2002. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Helsingin yliopisto. Lahden tutkimus- ja kehityskeskus.
- Pohjavirta, H. 2005. Kohti arvostavaa vuorovaikutussuhdetta: kokemuksia validaatiomenetelmästä heikkokuntoisten vanhusten hoidossa. Artikkel. sairaanhoitaja 78(2005): 1, 22 – 25.
- Pohjavirta, H. 2009. TunteVa® -koulutus tukee vanhusta arvostavaa hoitoa. Artikkel. Sairaanhoitaja 82(2009):11, 24 – 26.
- Pohjavirta, H., Sipola, S. & Lumijärvi, H. 2002. Validaatiotyöntekijäkurssin käyneiden kokemuksia validaatiomenettelyn käytöstä. Tampere: Tampereen kaupunkilähetys: Sopimusvuorisäätiö.
- Sandström, L. 1999. Validaatiomenetelmällä kohdataan muistamaton vanhus tunnetasolla: säilyykö arvokkuus, vaikka muisti pettää? Artikkel. Suomen psykologiliitto 1999: 7, 18 – 20.
- Sipola, S. 2007. Validaatiosta TunteVaksi. Artikkel. Vanhustyö 2007:6, 28 – 29.
- Sipola, S., Kämäräinen, L. & Sormunen, T. 2003. TunteVa-toimintamalli muistihäiriöisen ihmisen kohtaamisessa. Dvd. Tampereen kaupunkilähetys ry.
- Äikäs, T. 1996. Validaatio tuo valon dementian pimeyteen. Artikkel. Sosiaaliturva 84 (1996): 11, 27 – 28.

LIITE 1. PALAUTELOMAKE

1. Ammattinimikkeesi

2. Kuinka vanha olet

3. Kuinka monta kuukautta tai vuotta olet toiminut yhteensä dementiahoitotyössä?

4. Montako kuukautta tai vuotta olet ollut hoitotyössä Koivurinteen vanhainkodissa?

5. Olet osallistunut TunteVa-menetelmän esittelytilaisuuksiin. Miten mielestäsi TunteVa-menetelmä auttaa hoitajan ja dementoituneen vanhuksen kohtaamista disorientaation eri vaiheissa?

Malorientaatiovaiheessa:

Ajan tajun hämärtyksen vaiheessa:

Toistuvien liikkeiden vaiheessa:

”Sikiövaiheessa”

6. Miten voit mielestäsi hyödyntää TunteVa-toimintamalli muistihäiriöisen ihmisen kohtaamisessa -dvd:n sisältöä dementiahoitotyössä?

7. Millaisiin TunteVa -menetelmän esittelytilaisuuksissa käsiteltyihin asioihin haluaisit saada lisää tietoa osallistumalla TunteVa-työntekijäkoulutukseen?

8. Mitä muuta haluat sanoa?

Kiitos vastauksestasi ja hyvää kevään jatkoa :)